

תורת הבטחון

פרשת וילך

אצבע אחת, ואם כל היד, מראה כנגדך כל היד, **כן הקב"ה כדרך שבא האדם לראות כך בא ליראות**, עיין נפש החיים (שער א' פרק ט'), "עכ"ל.

בענין הנהגת ה' עם הבוטחים בו

חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל תִּירְאוּ וְאַל תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ. (לא, ו)

הידוש גדול

הנה נתחדש כאן בדברי המדרש יסוד גדול בענין הבטחון בהשי"ת. דהנהגת השי"ת עם כל אחד ואחד, הוא תלוי ממש כפי השיעור שפונה האדם להשי"ת. והיינו דכפי השיעור שהאדם בוטח בהשי"ת, זהו השיעור שזוכה להשגחת השי"ת. וזוכה שימלא ה' משאלות לבו, כפי שיעור שפונה להשי"ת ובוטח בו, ואם פונה להשי"ת לגמרי – זוכה לישועת ה'. ואם חו"ש אינו פונה להשי"ת, ובוטח בזולתו, השי"ת מסיר השגחתו מעליו, כמו שכתב החובת הלבבות (י"ט שער הבטחון) וז"ל, **"ומי שבוטח בזולת ה' מסיר האלהים השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבטח עליו"**, עכ"ל.

ופי הנצי"ב וז"ל: "הוא ההולך עמך – השגחתו ית' הולך לפי מעשיך אם לטב אם למוטב. ופי' **"עמך"**, מיד לפי הנהגתך את ה', וכהבטחת המקרא לצדיק, ה' צלך על יד ימינך, דמשמעו השגחת ה' היא כמו צל שפונה אחר המצל, עכ"ל. הרי, מה שכתוב בהשי"ת הולך עמך – הכוונה שתלוי כפי הנהגת כל אחד ואחד עם השי"ת, כפי השיעור שפונה להשי"ת כן זוכה להשגחת השי"ת.

הנהגת ה' צילך

לבאר דבריו, נקדים יסוד גדול בענין מדת הבטחון. כתיב (תהלים קכ"א, ט): "ה' שמרך ה' צלך על יד ימינך". ואיתא במדרש (ספרי וסוה"י, פ"ט מ"שפ"ט): "כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך. וכן אמר דוד ה' שומרך, ה' צילך על יד ימינך", כצילך, מה צילך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, אם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך, אם אתה נותן לו פנים זועפות, אף הוא נותן לך כך, ואם פנים מסוברות אתה נותן, אף הוא נותן לך, כך אמר הק', כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך", ע"כ דברי המדרש. ודברי מדרש אלו הובאו גם ברמב"ן על התורה (שמות ג, ד).

והנה ר' יחזקאל לעוינשטיין (אור יחזקאל אמונה עמ' קכ"ג) הביא דברי ר' זונדל מסלנט וכתב שמבואר מדבריו יסוד גדול בענין אמונה בהשגחת השי"ת וז"ל, "ומתגלה לנו יסוד מחודש באופני השגחת השי"ת, שיש ב' דברים. א' השגחה. ובנוסף לכך יש השגחה מגדר שמירה, שאע"ג שהשגחת השי"ת על כל בראוי השגחה פרטית, יש לצדיקים וכשרים השגחה נוספת מגדר שמירה. **והשגחה זו תלויה לפי מעשי האדם, וכפי אשר אדם פונה אל השי"ת. ובשעה שאדם פונה כולו להקב"ה, משגיח הקב"ה ושומר עליו על כל מעשיו וכמו הצל כאשר אתה מראה לו כל גופך הוא מראה לך כל גופך**, אך כאשר פונה אליו רק אצבע ... אף השגחת ושמירת ה' היא רק בדרך זו. והיינו שאף שהשגחת ה' על כולם, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן גוזרים עליו למעלה, אבל אף נקיפת אצבע זו מגיעה לאדם עבור מעשיו, **וכאשר אדם פונה אל השי"ת בכל נפשו, שומר הקב"ה אף מנקיפת אצבע**, אך בשעה שאינו ראוי, דהיינו שאינו פונה אל השי"ת משגיחין עליו ונותנין לו חשבון נקיפת האצבע בעולם הבא. וזה יסוד האמונה בהשגחה שצדיקים הקב"ה משגיח עליהם ושומרם שיבאו לעולם הבא נקיים ... אמנם כאשר אין האדם פונה אל השי"ת ואינו סומך עליו בכל עניניו הנהגת הקב"ה עמו בדרך אחר, להענישם .... **והכל תלוי לפי המדה שאדם בוטח בשי"ת"**, עכ"ל. ועי' שם בכל דבריו הק'.

וכן הביא הנפש החיים (שער א', פרק ז') את דברי המדרש הנ"ל וז"ל, "וז"ש דוד המע"ה ה' צלך על יד ימינך". היינו שכמו שנטיית הצל של איזה דבר, הוא מכוון רק כפי תנועות אותו הדבר לאן נוטה. **כן בדמיון זה כביכול הוא ית"ש מתחבר לנטות העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה**. וכן מפורש במדרש אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כי שמי אקי"ק אשר אקי"ק. מהו אקי"ק אשר אקי"ק **כשם שאתה הווה עמי. כך אני הווה עמך. וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך**". מהו ה' צלך, כצילך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך, **אף הקב"ה ה' צלך**, כשם שאתה הווה עמו הוא הווה עמך", עכ"ל.

הרי, נתחדש כאן בדברי המדרש, שהגם שאנו מאמינים שהשי"ת משגיח על כל העולם כולו, מ"מ אם רוצה אחד לזכות לשמירה מעולה, ולהשגחת השי"ת באופן נפלא [וגם באופן שהוא למעלה מדרך הטבע], כפי שיעור שפונה להשי"ת – זהו השיעור שיזכה להשגחת השי"ת. ומי שהוא דבק לגמרי בהשי"ת ואינו פונה

וכן כתב ר' זונדל מסלנט באיגרת לבנו וז"ל, "כידוע שהבורא יתברך שמו משגיח בכל רגע על כל אדם בפרטיות עניניו, **וכמו שהאדם פונה את לבו לה' כן ה' פונה להשגיח עליו**, כמו שכתוב (תהלים קכ"א, ט): "ה' צלך", **ואם פונה יותר גם ה' ישגיח עליו יותר**, כמ"ש במדרש: "ה' צלך – מה הצל הזה כשאתה מראה אותו אצבע אחד, הוא מראה אותו

מחשבתו מלהסיח דעתו מהשי"ת יהיה נשמר לגמרי בשמירה מעולה.

נשמר מכל רע

וכן האריך הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג, פרק נה) בענין זה וכתב וז"ל, **"והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהשם תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד, והאיש שלם ההשגחה אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו בהשם לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו, ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל, אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפעל, ואמנם הוא אז משיג בכח קרוב, והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב, ויהיה מי שלא השכיל השם כלל כל עיקר, כמי שהוא בחשך ולא ראה אור כלל, כמו שבארנו באמרם ורשעים בחשך ידמו, ואשר השיג וכונתו כלה על מושכלו, כמי שהוא באור השמש הבהיר, ואשר השיג והוא מתעסק, דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן, שלא תאיר בו השמש מפני העב המבדיל בינו ובינו, ומפני זה יראה לי כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי ארך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו, יהיה עוצם הרעה. ואחר שהענין כן כבר סר הספק הגדול אשר הביאו הפילוסופים, לשלול השגחת השם מכל איש ואיש מבני אדם, ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי חיים, והיתה ראיתם על זה מצוא החסידים והטובים רעות גדולות, והתבאר הסוד בזה, ואפילו לפי דעתם, ותהיה השגחת השי"ת מתמדת במי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו, ועם הפנות מחשבת האדם והשיגו השי"ת בדרכים האמתיות ושמחתו במה שהשיג, אי אפשר שיקרה אז לאיש ההוא מן ממיני הרעות, כי הוא עם השם והשם עמו, אבל בהסיב מחשבתו מהשם, אשר הוא אז נבדל מהשם, השם נבדל ממנו, והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו", עכ"ל. הרי מבואר שכפי שיעור הבטחון בה', זהו שיעור השגחתו עליו. כל הצרות שבאים על הצדיקים והחסידים באו אך ורק בעת שלא היו דבקים בהשי"ת. דמי שדבוק בהשי"ת לא יתכן שתבא עליו שום צרה בעולם, כיון שהוא נשמר מכל רעות שבעולם.**

שמירתו של אדם תלוי בדביקות בהשי"ת

וכן מבואר היטב בדברי הרמב"ן על הפסוק (ישעיהו ל, ז): "לא יגרע מצדיק עיניו" וז"ל, "זה הכתוב מפרש ענין גדול בענין ההשגחה ובאו בו פסוקים רבים, כי אנשי התורה והאמונה התמימה יאמינו בהשגחה כי האל ישגיח וישמור אנשי מין האדם... והטעם הזה ידוע וברור כי האדם מפני שהוא מכיר את אלהיו ישגיח עליו וישמור אותו, ולא כמו שאר הבריות שאינן מדברות ואינן יודעות בוראם, ומן הטעם הזה ישמור את הצדיקים, כי כאשר לבם ועיניהם תמיד עמו, כן עיני ה' עליהם מראשית השנה ועד אחרית שנה, עד כי החסיד הגמור הדבק באלהיו תמיד, ולא יפרד הדבק במחשבתו בו בענין מעיניו

העולם, יהיה נשמר תמיד מכל מקרי הזמן אפילו ההויים בטבע וישתמר מהם בנס יעשה לו תמיד, כאלו יחשב מכת העליונים אינם מבני ההויה וההפסד למקרי העתים, וכפי קרבתו להדבק באלהיו ישתמר שמירה מעולה, והרחוק מן האל במחשבתו ובמעשיו ואפילו לא יתחייב מיתה בחטאו אשר חטא, יהיה משולח ונעזב למקרים ובאו בזה פסוקים רבים... וכתביב "עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו", יאמר כי עיניו עליהם כאשר הם מיחלים לו תמיד ונפשם דבקה עמו", עכ"ל. ומבואר מדבריו, דשמירתו של אדם תלוי כפי השיעור שהוא דבוק בהשי"ת, מי שדבוק בהשי"ת תמיד, יהיה נשמר לגמרי מכל טבע העולם. ומי שאינו דבוק בהשי"ת כל כך, כן תתמעט שמירתו. ותן לחכם ויחכם עוד.

בביאור טבע של בטחון

ונראה בביאור הנהגה זו דהא דהשי"ת משגיח על כל אחד ואחד כפי שיעור שפונה להשי"ת, ויכול כל אחד ואחד לזכות לכל טוב שבעולם, ולהיות נשמר מכל הרעות שבעולם, הגם שלא הבטיחו השי"ת, הוא משום שזהו עצם עצמותו של הטבע של בטחון. למשל, מי שבוטח על חבריו שיעשה לו איזה דבר, הדרגה שהוא בוטח בו לעשות מה שרוצה ממנו, זהו גופא מה שמחייבו לעשותו. א"כ קו"ח בן בנו של קו"ח אצל קוב"ה שאוהב אותנו מעל ומעבר להשגתנו, אם נהיה בטוחים בו שיעשה לנו צרכנו, בודאי הוא יעשה, שהרי אנו סומכים עליו. וכן הוא להיפך שאם ח"ו יבטח בזולתו, וכאילו אינו צריך לו יתב"ש, אז מסיר הקב"ה את השגחתו מעליו. וכאשר נתבונן בזה, נבין כמה נחוץ הוא לאדם לבטוח בה', שכמו שהוא בוטח בה' - כן יהיה ה' מבטחו.

וכן ביאר הענין מרנא החפץ חיים (נזכר למי"ס פרק כ) וז"ל, "עוד מצינו בתורה ראייה עד כמה גדולה מדת הבטחון, ממעשה דלוט עם שני המלאכים שבאו אליו. וכאשר נסבו על ביתו אנשי סדום וחפצו להרגם, יצא אליהם לוט בטענה, שלא יעשו להם רעה, כי על כן באו בצל קורת, רוצה לומר, שהם בטחו בי שאנכי אוכל להצילם מידכם, על כן בבקשה מכם, שזה יהיה שכרם, שינצלו מכל רע. והנה נחזה אנו, הלא ידעינן מעשיו של לוט, שלא היה אדם כשר כלל, כדכתיב (בראשית יג, יא): "ויסע לוט מקדם", ואמרו חז"ל: מקדמונו של עולם, ואף על פי כן שפט בשכלו, שעבור ענין זה ראויים הם שינצלו [ונכתב זה בתורה], על אחת כמה וכמה, קל וחומר בן בנו של קל וחומר, הקדוש ברוך הוא בעצמו, שהוא מקור הרחמים והחמלה, כאשר יבטח בו האדם באמת, בודאי יעזרונו הקדוש ברוך הוא להנצל מכל רע. על כן אחי ורעי, אף שבזמננו תקפו עלינו צרות רבות עד שנלאינו נשוא, מכל מקום אם אך נתחזק ונבטח בה' בכל לבבנו, בודאי יעזרונו הקדוש ברוך הוא ונזכר לפניו לטובה", עכ"ל.

הרי, חזינן מדת הבטחון מלוט, שכיון שסמכו המלאכים עליו לגמרי ובטחו בו לגמרי, זה היה המחייב של לוט להצילם, "כי על כן באו בצל קורת". כן מי שבוטח לגמרי בהשי"ת בודאי ינצל מכל רעות שבעולם!